

ทฤษฎี แนวคิด ปรัชญา
และอุดมการณ์ทางการเมือง

ทฤษฎีการเมือง (Political Theory)

คือ ชุดของคำอธิบายที่มีต่อระบอบการเมือง ปรัชญาการันท์ทางการเมือง ภายใต้หลักของเหตุผล ที่ผ่านการพิสูจน์หรือทดลองมาแล้ว

แนวคิดทางการเมือง (Political Thoughts)

คือ ความคิดความเข้าใจในเรื่องการเมืองของบุคคลหนึ่งหรือหลายคน ที่แสดงออกมาเพื่อทำความเข้าใจว่าสิ่งๆ นั้นคืออะไร และควรเป็นไปอย่างไร

ปรัชญาทางการเมือง (Political Philosophy)

เป็นวิชาที่ว่าด้วย ความคิดเกี่ยวกับดี ความ การสร้าง และกำหนดสิทธิหน้าที่ ตลอดจนถึงความสัมพันธ์ตามแบบฉบับในการดำเนินชีวิตร่วมกันของมนุษย์

อุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideologies)

คือ ความเชื่อมั่นที่มีต่อระบอบการเมือง หรือต่อผู้นำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคน หรือเป็นระบบความคิด ความเชื่อ หรือความศรัทธาของกลุ่มสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีต่อระบอบการเมือง การปกครอง ซึ่งระบบความเชื่อต่างๆ นี้จะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการเมือง หลักการในการปกครอง วิธีดำเนินการปกครองของสังคมนั้น

1. UNESCO อธิบายความหมาย “อุดมการณ์” ว่า
รูปแบบของความเชื่อและแนวความคิด (Concept)
ทั้งส่วนเกี่ยวกับข้อเท็จจริง รวมทั้งการประเมินค่าว่า ดี/ไม่ดี
ควร/ไม่ควร ซึ่งจะช่วยอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม
2. ลิขิต ธีรเวคิน ให้ความหมาย “อุดมการณ์” ว่า ลัทธิทาง
การเมืองที่อธิบายถึงความเป็นมาของระบบสังคมมนุษย์ในอดีต
สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต วาง
แนวทางประพฤติปฏิบัติสำหรับสมาชิกในปัจจุบัน

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช อธิบายว่า อุดมการณ์เป็นเรื่องของความเชื่อโดย
ไม่จำเป็นว่าความเชื่อนั้นจะเป็นความเชื่อที่ถูกตั้งด้วยเหตุผล หรือ
สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเสมอไป แต่ความเชื่อ (**belief**)
โดยทั่วไปอาจไม่มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ก็ได้ ความเชื่อที่จะเรียกว่า
เป็นอุดมการณ์นั้นจะต้องเป็นระบบความคิดที่มีลักษณะสำคัญ
ดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อนั้นได้รับการยอมรับร่วมกันในกลุ่มชน
2. ความเชื่อนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความสำคัญต่อกลุ่มชน เช่น หลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต
3. ความเชื่อนั้นจะต้องเป็นความเชื่อที่คนหันเข้าหา และใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตัว และดำเนินชีวิตอย่างสม่ำเสมอและในหลายๆโอกาส
4. ความเชื่อนั้นต้องมีส่วนช่วยในการยึดเหนี่ยวในกลุ่มเข้าไว้ด้วยกัน หรือช่วยสนับสนุนหรือให้คนนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจการต่างๆ ได้

อุดมการณ์มีวัตถุประสงค์อยู่ 3 ประการ

1. เพื่อธำรงรักษาระบบและสภาพการณ์เดิมของสังคมไว้
2. เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในตัวระบบและการจัดระเบียบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
3. เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพการณ์ใหม่อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงเช่นว่านั้น

ลักษณะบางประการของอุดมการณ์

- อุดมการณ์ของบุคคลอาจเกิดมาจากปัจจัยหลายๆ ประการ เช่น การศึกษา การเลี้ยงดูจากครอบครัว การกลม่อมเกลตาทางสังคม ฯลฯ
- สำหรับอุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) เป็นความเชื่อ แนวคิดและวิธีในการนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลทางด้านการเมืองทั้งกระบวนการ การใช้อำนาจของรัฐและความชอบธรรมแก่บทบาทของรัฐบาล

- การปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองมักจะใช้วิธีการจูงใจ และย่ำเตือนผ่านทางระบบการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม การใช้ระบบการสื่อสารมวลชน หรือวิธีใดก็ได้ที่ทำให้ประชาชนยอมรับอย่างค่อยเป็นค่อยไป
- อุดมการณ์ทางการเมืองและลัทธิทางการเมืองจะมีความหมายคล้ายคลึงกันจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งเดียวกัน

หน้าที่และประโยชน์ของอุดมการณ์ทางการเมือง

1. อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นตัวกำหนดบทบาทของบุคคลในระบบสังคมและการเมืองพร้อมทั้งวางแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในวิถีของระบบนอกจากนั้นอุดมการณ์ทางการเมืองยังทำหน้าที่นำมาซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของมวลสมาชิกอีกด้วย

2. ทำให้ระบบการเมือง สังคมและเศรษฐกิจเป็นที่ยอมรับของสมาชิก เพราะว่าในการคงอยู่ของระบบสังคมจะขึ้นอยู่กับ การยอมรับของสมาชิกซึ่ง อุดมการณ์ทางการเมืองจะทำหน้าที่ดังกล่าว

3. อุดมการณ์ทางการเมืองทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการระดมพล เพื่อจุดมุ่งหมายในทางการเมืองหรือการพัฒนาประเทศ

4. เป็นการใช้พยากรณ์แนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับระบบสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในอนาคตซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จริงหรือเป็น ลักษณะที่เพ้อฝัน

แม้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองจะมีอยู่หลายรูปแบบแต่ว่ารูปแบบ ที่จะศึกษาจะเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลอยู่ในยุคปัจจุบันก็คือ เสรีนิยม สังคมนิยมและประชาธิปไตย

ประเภทของอุดมการณ์ทางการเมือง

กลุ่มที่ 1 เน้นเรื่องการใช้อำนาจรัฐ

1. เสรีนิยม (Liberalism) หมายถึง ความเชื่อและหลักในการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดก็คือ “การรักษาเสรีภาพของบุคคลให้กว้างขวางมากที่สุด” เสรีนิยมมีจุดเริ่มต้นสำคัญในศตวรรษที่ 17 โดยจอห์น ล็อก (John Locke) นักปรัชญาชาวอังกฤษ

ลัทธิเสรีนิยมเป็นลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจที่สำคัญที่ได้รับการยอมรับไปทั่วโลกซึ่งลัทธิเสรีนิยมนั้นยังมีรูปแบบที่แตกต่างภายในตัวเองอีกด้วย

เสรีนิยมหมายถึง ความเชื่อและหลักในการปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดก็คือ “การรักษาเสรีภาพของบุคคลให้กว้างขวางมากที่สุด”

ลัทธิเสรีนิยมมีต้นกำเนิดมาจากวิวัฒนาการและทัศนคติต่างๆของมนุษย์ที่มีต่อสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งการสะสมปัจจัยต่างๆทั้งความเจริญ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ช่วยให้ลัทธินี้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น

สำหรับอุดมการณ์ทางการเมืองแบบเสรีนิยมได้เริ่มก่อตัวขึ้นในราวศตวรรษที่ 17-18 ที่ประเทศอังกฤษ

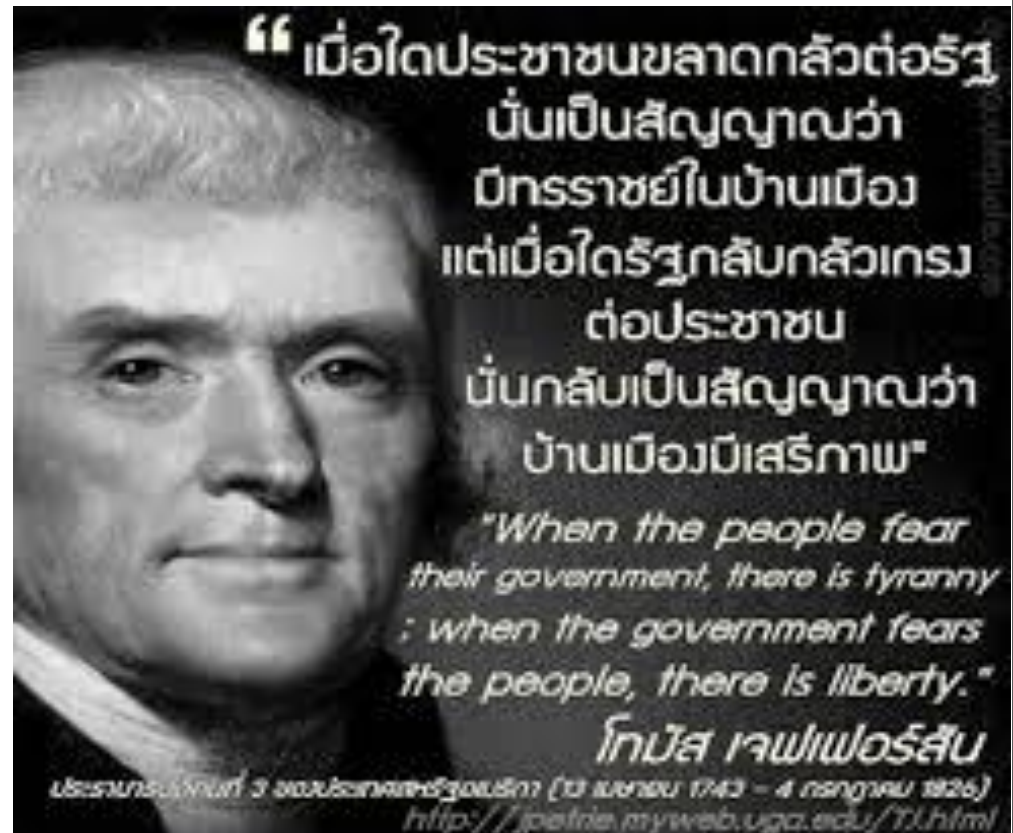
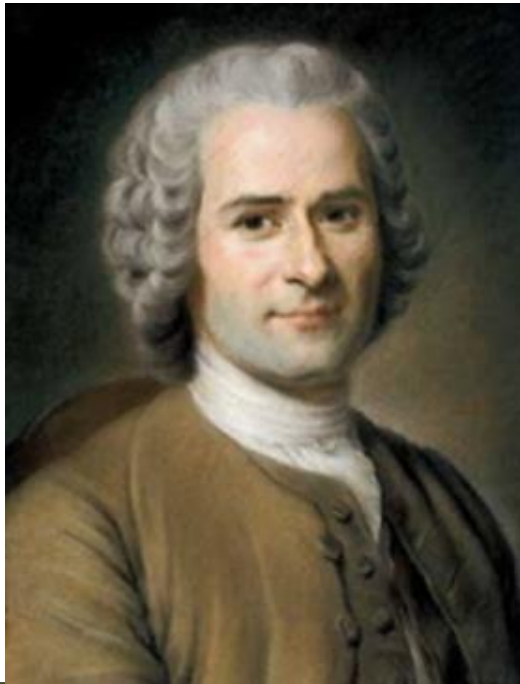
ในระยะเริ่มปฏิรูปแนวคิดนี้มีความเชื่อที่เกิดขึ้นใหม่ว่า บุคคลมีพลัง มีความสามารถในตัวเองและสามารถรับผิดชอบตัวเองได้

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหลังยุคปฏิรูปยังช่วยให้อุดมการณ์เสรีนิยมมีความมั่นคงยิ่งขึ้นด้วยเหตุผลที่ว่า

1. เกิดสงครามขึ้นหลายครั้ง
2. นโยบายรัฐชาติสมัยใหม่
3. ชนชั้นนำในสังคมมีแนวคิดที่เป็นมนุษยธรรมมากขึ้น

นักคิดที่สำคัญของลัทธิเสรีนิยม

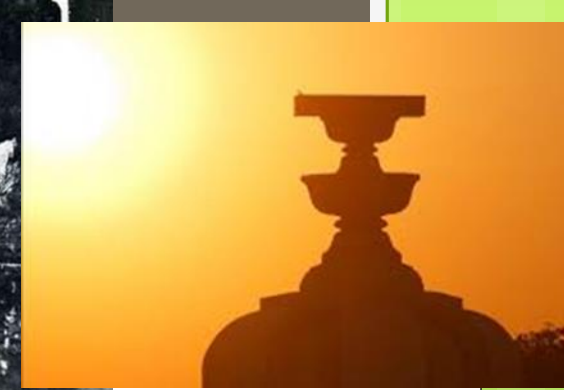
แนวคิดและหลักการของอุดมการณ์เสรีนิยมได้มีนักคิดหลายท่านที่ได้ให้แนวคิดและหลักการไว้ ซึ่งสามารถสรุปหลักการที่สำคัญๆได้ดังต่อไปนี้

1. ให้คุณค่าในการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี
2. มีความเชื่อถือน่าเชื่อถือและยึดมั่นว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่สำคัญและสามารถนำไปใช้ได้
3. พยายามรักษานโยบายหรือสถาบันต่างๆในการรักษาและปกป้องสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล
4. เสรีนิยมจะให้ความสำคัญต่อบุคคลแต่ก็ยังสนับสนุนความคิดแบบพหุนิยม

หลักการสำคัญ

- 1.1 เสรีภาพส่วนบุคคล → เน้นปัจเจกบุคคล
- 1.2 ธรรมชาติของมนุษย์ → เชื่อว่ามนุษย์เป็นคนดีมีเหตุผล
- 1.3 เหตุผล → ให้ความสำคัญต่อเหตุผล
- 1.4 ความก้าวหน้า → ให้ความสำคัญกับการพัฒนา
- 1.5 ความเท่าเทียมกัน
- 1.6 ความเป็นสากล → ใช้ได้ทั่วโลก
- 1.7 รัฐบาล → ต้องมาจากประชาชน
- 1.8 เสรีภาพทางเศรษฐกิจ → รัฐต้องอำนวยความสะดวกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

2. อุดมการณ์ประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democracy) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ ก็คือ “demos” ที่นิยมแปลกันว่า “ประชาชน” และ “Kratos” ที่หมายถึงอำนาจและการปกครอง

สำหรับบางคนได้เรียนรู้คำว่าประชาธิปไตยมาจากประธานาธิบดี อับราฮัม ลินคอล์น ที่ท่านได้กล่าวว่าประชาธิปไตยคือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน”

ประชาธิปไตยในฐานะอุดมการณ์ทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง เกิดขึ้นในครึ่งหลังของคริสต์วรรษที่ 18 เมื่อเกิดสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองแบบที่ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง”

โดยเฉพาะเมื่อเกิดการปฏิวัติอเมริกาโดยในครั้งนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเรื่องสัญญาประชาคมของยุโรปที่ได้รับการเผยแพร่จากนักคิดชาวอเมริกันที่ชื่อ โทมัส เจฟเฟอร์สัน

ซึ่งเขาได้มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับจอห์น ล็อค นักปราชญ์ที่วางรากฐานแนวคิดของเสรีนิยมในประเทศอังกฤษที่เชื่อว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์จะมี “เสรีภาพ มีความเสมอภาค และเป็นอิสระ”

ซึ่งสังคมการเมืองที่สร้างขึ้นใหม่ตามแนวความคิดของเจฟเฟอร์สันจะต้องมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยที่มีปัจจัยหรือองค์ประกอบที่จำเป็นอย่างน้อย 4 ประการด้วยกันก็คือ

1. การศึกษาสาธารณะ
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
4. การมีตัวแทนจาก “อภิชนตามธรรมชาติ”

ปัจจัยหรือองค์ประกอบ

สำหรับหลักการของอุดมการณ์ประชาธิปไตยมีอยู่มากมายแต่ที่
หลักการที่สำคัญๆที่จะกล่าวถึงก็คือ

1. อำนาจอเป็นของประชาชน
2. สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล
3. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่

4. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้

5. สาธารณะประโยชน์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยยังมีความเข้มแข็งน้อยมาก

สำหรับจุดที่ต้องพิจารณาก็คืออุดมการณ์ทางการเมืองมีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันก็คือ

รูปแบบแรกเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่สร้างความเข้าใจและปลุกความตื่นตัวในการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรียกได้ว่าเป็นแบบ “passive ideology”

รูปแบบที่สองก็เป็นรูปแบบที่ทำหน้าที่ในการปลุกเร้าใจเช่นเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังเป็นการอธิบายและให้เหตุผลรวมทั้งเป็นการอธิบายภาพในอนาคตที่จะเกิดขึ้นแก่มวลชนอีกด้วยซึ่งเป็นอุดมการณ์แบบ “active ideology”

ซึ่งประเทศไทยยังอยู่ในรูปแบบแรก เพราะฉะนั้นจึงควรที่จะมีการผสมผสานระหว่างรูปแบบแรกและรูปแบบที่สองเข้าด้วยกัน

โดยการกล่าวถึงแนวทางในการปฏิบัติ หลักการต่างๆ รวมทั้งบรรยายภาพในอนาคตที่จะเกิดขึ้นให้กับบุคคลและสังคมได้ทราบร่วมกัน เพราะถ้ามีแต่การปลุกเร้าอย่างเดียวโดยไม่มีแก่นสารในการปฏิบัติสิ่งดีๆ ที่ต้องการให้เกิดย่อมไม่สามารถที่จะเกิดขึ้นได้

3. ออนุรักษ์นิยม (Conservatism)

- แนวคิดอนุรักษ์นิยมมักถือกันว่าเป็นแบบ “หัวเก่า” หรือ “หัวโบราณ” คือชอบสภาวะเดิม และยึดถือขนบธรรมเนียมเก่าๆ อย่างมั่นคง
- อุดมการณ์นี้ตรงกันข้ามกับพวกเสรีนิยม พวกเสรีนิยมมักจะเรียกพวกอนุรักษ์นิยมว่า “คนที่ไม่เชื่อว่าจะมีอะไรที่ควรทำเป็นครั้งแรก” พวกอนุรักษ์นิยมได้รับชื่อว่าเป็นพวกฝ่ายขวา พวกปฏิิกิริยา (reactionary) พวกระมัดระวัง (cautions) ทางสายกลาง (moderate) และเชื่องช้า (slow) ตามประวัติศาสตร์ พวกอนุรักษ์นิยมเกิดขึ้นเมื่อประมาณ ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นการต่อต้านอิทธิพลของการปฏิวัติฝรั่งเศส

- 3.1 เน้นความมีระเบียบและความมีเสถียรภาพ**
- 3.2 โดยธรรมชาติมนุษย์มีแก่นแท้ที่ไม่ดี มีความชั่วร้าย**
- 3.3 ให้ความสำคัญกับประสบการณ์มากกว่าเหตุผล**
- 3.4 ให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป**
- 3.5 เน้นเสรีภาพมากกว่าความเสมอภาค**
- 3.6 เน้นความหลากหลายมากกว่าสากลนิยม**
- 3.7 เน้นเสรีภาพแต่รัฐบาลยังเป็นสิ่งที่จำเป็น รัฐบาลควรให้เสรีภาพแก่เอกชน**

- ในศตวรรษที่ 20 อุดมการณ์อนุรักษนิยมมีความเปลี่ยนแปลงในตัวเองอย่างมาก ถึงแม้ว่าแนวความคิดในเรื่องหลักๆ จะยังคงเหมือนเดิม แต่เรื่องแนวคิดเรื่องวิถีทางเศรษฐกิจของพวกเขาเปลี่ยนแปลงไป พวกอนุรักษนิยมใหม่ (**neo-conservatism**) จะมีแนวคิดคล้ายพวกเสรีนิยมเก่าในเรื่องทางด้านเศรษฐกิจ โดยต้องการให้รัฐบาลถูกจำกัดอำนาจในการเข้าไปแทรกแซงทางเศรษฐกิจ
- ปัจจุบันทั้งพวกอนุรักษนิยมใหม่และพวกเสรีนิยมใหม่มีความคาบเกี่ยวกันในหลายด้าน แม้กระทั่งในคนๆ เดียวกัน ในบางกรณีอาจเป็นอนุรักษนิยม ในบางกรณีอาจเป็นเสรีนิยม อุดมการณ์ทั้งสองประการจึงไม่สามารถถูกเรียกได้ว่าอยู่ที่ใดที่หนึ่งตลอดไป มันได้ถูกนำมาใช้อธิบายแนวความคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง

4. ฟาสซิสต์ (Fascism)

- ฟาสซิสต์ถือกำเนิดในอิตาลีในคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยกลุ่มการเมืองที่รวมตัวกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการยุติความเป็นกลางของอิตาลีในสงครามโลกครั้งที่ 1 และสนับสนุนให้อิตาลีเข้าร่วมสงคราม แม้ว่าในตอนแรกกลุ่มนี้จะไม่มีความหมายในการก่อตั้งองค์กรก็ตาม แต่เบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini) ปัญญาชนสังคมนิยมก็ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของอุดมการณ์ฟาสซิสต์ในอิตาลี

- ฟาสซิสต์เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เพิ่มประสิทธิภาพในทางการผลิตมากที่สุดภายในเวลาที่น้อยที่สุด เพราะภายใต้ฟาสซิสต์ สังคมจะดำเนินไปพร้อมๆ กันภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน ไม่มีใครคัดค้านการนำของผู้นำ ในแง่นี้ฟาสซิสต์จึงเป็นอุดมการณ์ที่อันตราย เพราะไม่มีฝ่ายใดจะช่วยถ่วงดุลการใช้อำนาจของผู้นำไว้ได้เลย ส่วนความหมายของคำว่าฟาสซิสต์ (fasism) นั้น ถูกนำมาใช้จากศัพท์ลาตินว่า **Fasces** ซึ่งแปลว่า การผูกไว้ด้วยกัน แต่ใช้ในความหมายว่าอำนาจที่มาจากความสามัคคี

หลักการสำคัญ

4.1 รัฐมีอำนาจเหนือปัจเจกชน

4.2 เน้นความเป็นชาตินิยม

4.3 ต่อต้านเสรีนิยม

4.4 ชื่นชอบลัทธิทหาร ส่งเสริมแสนยานุภาพกองทัพ

4.5 เชิดชูผู้นำ ปกครองโดยระบอบเผด็จการ

4.6 ต่อต้านคอมมิวนิสต์

5. ลัทธินาซี (Nazism)

- Nazism เป็นชื่อย่อในภาษาเยอรมันของพรรคสังคมนิยมคนงานเยอรมัน (National Socialist German Worker Party) ตั้งขึ้น 1919 ถูก Adolf Hitler 1889-1945 ช่วงซึ่งเป็นหัวหน้าพรรค 1921 : Nazism เป็นลัทธิฟาสซิสต์รุนแรง
- ความเป็นมา : ระบอบเผด็จการที่สร้างขึ้นเพื่อสนธิสัญญาแวร์ซายน์
- แนวคิดเด่น Nazism : เชื้อชาติ
- สังคมก้าวหน้าเกิดจากการต่อสู้เลือกผู้เหมาะสมให้มีชีวิตอยู่ อารยัน (Aryan) เหมาะที่สุด

5. ลัทธินาซี (Nazism)

○ สาระสำคัญของลัทธินาซี

- 1. การกำจัดแนวคิดปัจเจกชนนิยมสวัสดิภาพของชาติสำคัญกว่าประชาชน
- 2. การกำจัดแนวคิดทางประชาธิปไตย ผู้นำรัฐเป็นคนเข้มแข็ง มีระเบียบวินัย
- 3. การกำจัดแนวคิดความเสมอภาคมนุษย์โดยธรรมชาติ ธรรมชาติสร้างมนุษย์แตกต่างกัน
- 4. การกำจัดเหตุผลมนุษย์ อุดมคติ จินตนาการสำคัญมากกว่า
- 5. หลีกเลี่ยงการรักชาติบุคคลเป็นประโยชน์ต่อรัฐและสังคมต้องเข้าใจเจตนารมณ์ของชาติ